

Ольга Гладун

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри
дизайну Черкаського державного технологічного
університету, заслужений діяч мистецтв України,
директор Черкаського обласного художнього музею

e-mail: gladunol@ukr.net | orcid.org/0000-0001-9464-2730

Olha Hladun

PhD in Art Studies, Associate Professor, Cherkasy State
Technological University, Honored Artist of Ukraine,
Director of the Cherkasy Regional Art Museum

Оксана Пушонкова

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії,
соціальних та політичних наук Черкаського національного
університету імені Б. Хмельницького, вчений секретар
Черкаського обласного художнього музею

e-mail: krapki@ukr.net | orcid.org/0000-0002-8390-6806

Oksana Pushonkova

PhD in Philosophy, Associate Professor, B. Khmelnytsky
National University of Cherkasy, Academic Secretary
of the Cherkasy Regional Art Museum

Творчість Тамари Гордової як синтез традиційного декоративного розпису та авторських пластичних новацій

The Art of Tamara Hordova: Synthesis of Traditional Decorative Painting and Author's Plastic Innovations

Анотація. Метою статті є уведення до наукового обігу нової персоналії — черкаської художниці Тамари Гордової через розкриття особливостей її творчості, шляху від цвітнянської арт-лі до особливої авторської поетики. Важливим завданням роботи є збір та систематизація інформації про творчість Тамари Гордової з різних медіа, зокрема радянського періоду. Методологія дослідження поєднує загальнотеоретичні методи (аналізу і синтезу, порівняння та теоретичного узагальнення) та спеціальні — біографічний та іконографічний методи, культурологічний та аксіологічний підходи, мистецтвознавчий аналіз. Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше системно досліджено особливості творчості Тамари Гордової — взаємодію декоративних, графічних, живописних, дизайнерських засобів виразності як синтезу традиційного декоративного розпису та пластичних новацій. Подано максимально повний показник публікацій про творчість художниці. Зроблено висновок, що мистецтвознавча аналітика авторського стилю Тамари Гордової передбачає вивчення передумов появи унікальних образів-концептів, вкорінених у родинну традицію. Важливістю набуває формування спільного поля візуальних образів та історико-культурних контекстів їхнього виникнення (діяльність цвітнянської арт-лі), взаємодії традицій національного декоративного розпису та індивідуального естетичного досвіду. Розкрито, що творчість Тамари Гордової ґрунтується на архетипах і символах національної культури, проявляється як знаково-символічний універсум графічно-дизайнерських та живописних пластичних вирішень. Виявлено, що для авторки стає характерною унікальна форма самовираження через спільне мислення художника і поета, екзистенціали світовідчуття сучасної української жінки.

Ключові слова: декоративний розпис, візуально-пластична мова, засоби виразності, родинна творчість.

Постановка проблеми. Самобутність сучасного українського мистецтва, що історично зазнавала різних впливів, формувалась з одночасного взаємопроникнення різноманітних форм буття, зі стану культури «на межі». Цей особливий стан можуть виразити ті художники, досвід яких було сформовано з переплетення традицій, їхнього творчого засвоєння у вимірі художніх практик сьогодення, що надає твору мистецтва актуального звучання. Ці риси яскраво проявляються у сучасному декоративному мистецтві. Саме воно за своєю природою тісно пов'язане з національними архетипами, символами та образами, що відтворюються за принципом

повторення, де авторська інтерпретація виводить твір на рівень осучасненого архетипу. Ця риса репрезентована у творчості черкаської майстрині декоративного розпису та писанкарства, заслуженої художниці України (з 1997 року) Тамари Гордової (нар. 1948). Тому питання осмислення її творчості як синтезу народної традиції та авторських пластичних новацій є своєчасним та потребує окремого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Художні перетворення і культурні видозміни в образотворчому та декоративному мистецтві України окреслено в колективних монографіях за редакцією Г. Скрипник [15; 21],

де оформлено дискурс та розкрито провідні напрями. Безпосередньо тенденціям розвитку декоративного мистецтва України другої половини ХХ — початку ХХІ століття, національним особливостям мистецьких стилізованих напрямів присвячено роботи Т. Кара-Васильєвої та З. Чегусової [22; 23; 24; 46], які аналізують декоративне мистецтво за видами та окремо творчість визначних майстрів.

Творчість та активна виставкова діяльність Т. Гордової 1980–1990-х років привертає увагу багатьох майстрів слова: журналістів, письменників, поетів, а також істориків мистецтва. Маємо численні публікації та дописи: Л. Чередніченко «Дзвенить у горах небо чисте» [48]; Н. Віргуш «Квіти-символи» [5]; І. Кравченко «Чигир-трава» [25]; М. Ільченко «Скажи мені, червону руто» [20]; І. Ящембська «Роду славного козацького» [50]; І. Красовський «Казковий світ Тамари Гордової» [26]; Л. Титаренко «Горді квіти Тамари Гордової» [44]; І. Володіна «Квітка Гордової» [6]; М. Галат «Диво-птиці Гордової» [7]; І. Нагребельська «Вона творить як дихає» [33]; В. Підгора «Кохати кольором і словом» [Творча співпраця Т. Гордової і Л. Тараненко], «Тобі, з тобою і без тебе» [37]; «Прадавні символи любові» [38]; О. Лимаренко «Дивосвіт Тамари Гордової» [31]; О. Яковлева «А талант її від батька-матері» [49]; В. Захарченко «Дивосвіт Тамари Гордової» [19]; Л. Тараненко «Квіти і птахи Тамари Гордової» [42]; О. Мигаль «До вершин визнання» [32]; Л. Орел «Дивограєм казковим Жар-птиця переносить в дитинство мене» [35]; П. Вакулєнко «Тамара Гордова — художниця екстраординарна» [4]. Це емоційні, натхненні рефлексії на художні твори Т. Гордової, які розкривають щире захоплення творчістю майстрині.

Творчий доробок Т. Гордової у виставкових анотаціях та есе популяризують музейні працівники: Н. Клименко (Черкаський обласний художній музей) [24], Т. Куценко (Чернігівський обласний художній музей) [28; 29], Г. Заболотна (Канівський музей народного декоративного мистецтва) [18], Н. Долгіч (Шевченківський національний музей-заповідник у Каневі) [16], В. Хмара (Сумський обласний художній музей) та ін.

Із 1980-х років у музеях України з успіхом експонують персональні виставки Т. Гордової. Вони відбуваються в Києві, Черкасах, Каневі, Умані, Чигирині, Хмельницькому, Львові, Ужгороді, Тернополі, Чернігові, Луганську, Івано-Франківську, Бережанах, Сумах, Лебедині, Ромнах, Конотопі, Луцьку, Чернігові, Ніжині, Прилуках, Херсоні, а також у Варшаві, Гданську тощо (понад 80 персональних виставок).

Твори Т. Гордової зберігаються у Тернопільському краєзнавчому музеї, у Запорізькому, Луганському, Сумському, Хмельницькому, Івано-Франківському, Черкаському художніх музеях, у Національних музеях у Львові та Каневі.

Іл. 1. Т. Гордова «Впало пір'я на подвір'я...», 1976 р.
З фондової колекції ЧОХМ. Перша робота майстрині.

У жовтні-травні 2023–2024 років у Канівському національному музеї Тараса Шевченка відбулась масштабна персональна виставка розпису з нагоди 75-ліття Т. Гордової. У липні 2024 року — в Черкаському обласному художньому музеї було здійснено проєкт, який за задумом художниці став своєрідним «місцем пам'яті» її батьків — Марини та Федора Гордових. Цей проєкт допоміг розглянути доробок Т. Гордової крізь призму родинної творчості.

У зверненні до витоків творчості Т. Гордової уваги потребувала діяльність цвітнянської артлі, де працювали батьки художниці. Саме за часів творчої роботи там Федора Гордогого — батька Тамари — артіль набула найбільшого розквіту. Родину Гордових у контексті цвітнянської артлі розглядають Т. Бондаренко [3], С. Латанський [30], Т. Басиста [2], Л. Кулініч [27], Н. Герман [8] і сама Т. Гордова. Вона, здобувши фах мистецтвознавці, у контексті висвітлення творчого шляху свого батька Федора Гордогого, присвячує цвітнянській артлі низку наукових публікацій [9; 13; 14].

Маємо вказати, що на базі Черкаської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Т. Шевченка час від часу проводять книжково-ілюстративні виставки Т. Гордової [43]. Ім'я художниці згадують у виданнях, присвячених культурі черкаського краю, зокрема: «Художники Шевченкового краю» [45], «Жива традиція: майстри народного мистецтва Черкащини» [17], «Барви Черкащини. 40 років» [1]. Виходять друком

Іл. 2. Т. Гордова «Віхола» 1980 р. З фондової колекції ЧОХМ.

Іл. 3. Т. Гордова «Молода яблуня», 1982 р.
З фондової колекції ЧОХМ.

і каталоги [10; 11; 40; 41]. Так, на обкладинці каталогу «Цвітна» подано роботи Федора Гордого; сторінку Т. Гордової знаходимо у каталозі К-галереї «The Arts and Crafts of Ukraine» [39]. Цікавим авторським проектом є власноруч створений художницею каталог «Кольори долі» (до 20-річчя творчої діяльності) [12].

Як бачимо, існує чимало публікацій, присвячених творчому доробку Т. Гордової. Твори художниці означено як «синтетичне явище у мистецтві» і «вершину злиття форми і змісту» (В. Підгора), як «межу традиційного народного образотворчого мистецтва та мистецтва дизайну» (Н. Недосеко). Попри різноманіття виставкових презентацій та публікацій, що їх супроводжують,

узагальненого дослідження, присвяченого творчості Т. Гордової, зокрема чинникам і формуванню специфіки її візуально-пластичної мови, ще не було. Утім, мистецтвознавчий підхід до творчості Т. Гордової через системний фаховий аналіз композицій її декоративних розписів задає Н. Недосеко [34]. На її аналітичні викладки та роботи колег-культурологів ми будемо спиратися у нашій статті.

Мета дослідження полягає у розкритті особливостей творчості Т. Гордової як синтезу традиційного декоративного розпису та пластичних новацій.

Виклад основного матеріалу. Маємо розпочати з тези про те, що однією з вагомих трансляцій традиції в українській культурі вважається родинна спадкоємність, яка віддавна була основою творчих осередків та арт-ілей. Як результат родинної творчості постає багато народних художніх практик: настінний розпис, гончарство, вишивка, ткацтво, килимарство, різьбярство, ковальство тощо. У своїх художніх практиках на основі усталеного канону, що передавався з покоління в покоління, українські майстри створювали живий канон теперішнього (для них) часу. Постійне прагнення до актуальності й новизни, притаманне творчій людині, тут проявляється у формальних пошуках оновленої виразності пластичної мови. Остання переважно спирається на наслідування природи в різноманітних художніх інтерпретаціях.

Тобто, з одного боку, народні декоративні розписи в Україні були загальнопоширеною практикою, а з іншого — практикою індивідуалізованою. Поступово кількісний масив переходив у якість і підіймав на поверхню найкращих. Згадаймо імена Марії Приймаченко, Тетяни Пати, Катерини Білокур, Параски Павленко, Марфи Тимченко, Федора Панка, Ганни Собачко-Шостак, Макара Мухи, сестер Ірини і Софії Гуменюк та ін. Їхня творчість, так чи інакше, спирається на традицію, в основі якої — особливості регіональних художніх осередків. Водночас маємо наголосити, що великі майстри залишили після себе яскраво індивідуальний творчий спадок.

Виходячи із зазначеного, формування індивідуальної манери, безумовно, непересічної творчої особистості, якою постає Т. Гордова, маємо розглядати крізь призму діяльністю рідної для неї цвітнянської арт-ілі.

Художниця народилася у селі Цвітне (нині Олександрівський район Кіровоградської області). Мати й батько походили з родин гончарів, мати — з роду відомих гончарів Чорноморців, а батько — з роду Гордових [1]. Вони стали тією мистецькою родиною, і якій діалог між поколіннями відбувався у часі: бабуся — Чорноморець Степаніда Івовна, мати — Гордова Марина Мукіївна (народилася в родині чумака Мукія Чорноморця та доньки побратима чумака — Степаниди Лехан) [9], батько — Гордовий Федір Петрович.

У своїх спогадах Т. Гордова зазначає, що її батько ще «змалечку умів ліпити свистки, крутив

на гончарному крузі маленькі мисочки, горщички, глечички, вазончики, макітерки, які успішно реалізовувалися на ярмарках як дитячі іграшки», а «науку гончарства освоїв від свого батька та діда» [14, с. 57]. За спогадами Т. Гордової, артіль розташовувалася біля колонії євреїв, неподалік від хати, яку батьки збудували після війни на землі діда Петра та бабусі Хіврі, «майже у кожному тоді дворі були свої гончарі, які виробляли велику кількість гончарних виробів... та вдало реалізували свою продукцію через чумаків, возили на ярмарки у навколишні села, а пізніше машинами до Кременчука, Черкас, Єлизаветграду (Кропивницький) та до багатьох інших населених місць Центральної України» [14, с. 57].

Як пригадує Т. Гордова, у родині Чорноморців, Леханів, Головків, Снісаренків було чітко розподілено місця чоловіків-гончарів та жінок-малювальниць, а діти бігали між хатою й артіллю та придивлялися, як майстрині вправно вимальовують квіти на мисках, і як проста грудка глини в руках гончара перетворюється на глечик чи полумисок.

«Я виросла з татової глини та маминих ниточок», — у цій влучній метафорі Т. Гордової розкривається родинний зв'язок: батько — автор ескізів розписів цвітнянської артілі — був першим учителем Тамири. Свої рослинні мотиви він придумував і стилізував на основі *дерева життя* — головного мотиву рослинного орнаменту Південного Придніпров'я. Як зазначає художниця, в основі розпису цвітнянської кераміки була стилізація диких квітів, що росли навколо артілі. Головним графічним елементом композиції розпису була Ромашка-королиця. Велика, біла квітка була центральною у композиціях «Букет» або «Дерево життя». Чітка симетрична композиція розписів артільного виробництва створювала рівновагу і порядок [13, с. 34]. Саме за цими особливостями графічних розписів та унікальними ангобами впізнають гончарну майстерню артілі з села Цвітної [13, с. 34].

У такий спосіб творився живий канон. Стилізація флористичного матеріалу: листя, квіти, ягоди, що росли поряд, їх komponування у букетні симетричні композиційні конструкції-стереотипи на кшталт *Дерева життя* сформували творчу манеру Федора Гордого та його доньки Тамири.

З повоєнним зубожінням села батьки Тамири переїжджають до Черкас, де працюють художниками-декораторами. Вони беруть участь у виставках народного мистецтва України та Радянського Союзу, «все життя в Черкасах було пов'язане з великою творчою роботою» [13, с. 33]. У Черкасах батько працює разом із відомими майстрами-земляками Макаром Мухом та Катериною Кайдаш-Машківською: поруч із батьком малювала і юна Тамара.

У 1974 році вона закінчує Одеське театральнотехнічне училище за спеціальністю «художник-оформлювач сцени» і повертається до Черкас.

Іл. 4. Т. Гордова «Червону руту не шукай...», 1986 р. з фондової колекції ЧОХМ

Іл. 5. Т. Гордова «Ну скажи, хіба не фантастично», 1987 р. На вірші Василя Симоненка. Із серії «Один рік кохання».

Іл. 6. Т. Гордова «Разом» з серії «Один рік кохання», 1988 р. З фондової колекції ЧОХМ.

Іл. 7. Т. Гордова «Отак собі при квітці і пташині», 1989 р. Із серії «Один рік кохання». Картина на вірш Наталії Замулко.

Перш ніж перейти до аналізу візуально-пластичної мови Т. Гордової, маємо зазначити, що у 1980–1990-ті роки художниця успішно займається не лише декоративним розписом та писанкарством, а й постановкою та оформленням свят, концертів, вистав, розробляє костюми до спектаклів й окремих

виконавців. Зокрема, у 1990-х у Черкаському обласному музично-драматичному театрі ім. Т. Шевченка вона оформлює вистави «Крихітка», «Курочка ряба», «Браво, Маестрик», здійснює художню постановку свят «Софіївка–200» (Національний дендропарк «Софіївка», м. Умань Черкаської області, 1996). Також Т. Гордова стає автором численних монументальних розписів культурних установ Черкащини; з 2000-х реалізує свій талант і як художник-педагог. Творчим і педагогічним кредо Т. Гордової стає її вислів: «Усе має проходити крізь серце, моя мета — навчити малювати емоцію».

Однак, з огляду на докладання творчих зусиль та значні різносторонні здобутки, головним мистецьким доробком Т. Гордової вважається яскраво самобутний декоративний розпис — станковий і монументальний (майже не зберігся). Фактично, монументальний розпис Т. Гордової — це масштабований станковий (!), що свідчить про монументальний характер останнього. Тут монументальність проявляється через вивірєність, пластичну довершеність композицій і величність, знаковість народної орнаментики.

У Черкаському обласному художньому музеї зберігається ранній розпис Т. Гордової «Впало пір'я на подвір'я...» (1976), створений на вірш поета-піснярка Юрія Рибчинського та його пісню у виконанні Ніни Матвієнко. Цю роботу вважаємо першою, від якої почав формуватися неповторний стиль майстрині — поєднання декоративного розпису з поетичним словом. Саме цей твір спонукав молоду художницю до народження ідеї створення серії творів-розписів на вірші українських поетів. Так, поряд із «візуалізованими рядками» Тараса Шевченка, Василя Симоненка художниця працює над візуальними образами віршів Юрія Рибчинського, Наталії Замулко, Наталії Севернюк, Алли Данилюк, Олександра Марченка та інших творчих людей, які були водночас співтворцями і друзями художниці.

Український культуролог, письменник і поет з української діаспори в Австралії, Пилип Вакуленко, називаючи творчість Т. Гордової «екстраординарною», згадує про спільні творчі зустрічі: «Починаємо розпитувати її про її стиль, про дизайн картин і які теми вона втілює в свої картини. Тамара стає біля кожної своєї картини, і пояснює, що в її мистецтві переважають теми квітів і птахів, мальовані надзвичайно тоненькими штрихами, акуратно і з великою любов'ю покладені на полотно» [4, с. 22].

Дослідник зазначає, що у картинах-панно Т. Гордової традиційні декоративні образи наповнюються новою художністю, новими змістами. Дивоквіти і філігранно вималювані жар-птиці разом з різною мовою колориту передають тонкі емоції і переживання: любові й ворожості, радості й смутку, гармонію закоханих і глибину самотності — за кожним

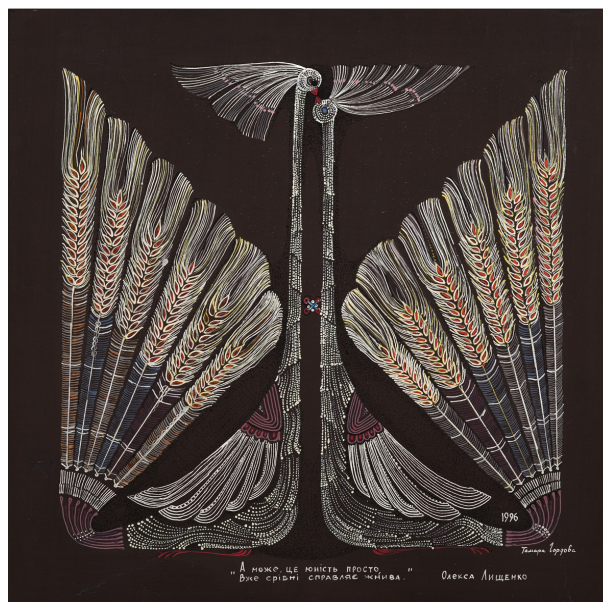
з образів — історія, навіть не історія — доля людини [4, с. 22]. Далі В. Вакуленко наголошує, що у роботах Т. Гордової багато внутрішньої динаміки і експресії, а композиційне коло, квадрат або прямокутник символічно окреслюють візуальну цільність ажурних образів: картини на полотні чи папері з пофарбованим кольоровим тлом, переважно темних тонів. Сама художниця в інтерв'ю П. Вакуленку говорить: «Мій стиль належить до кольорової графіки, до декоративного розпису, що тісно пов'язаний з українським народним мистецтвом» [4, с. 22].

Українська поетеса, журналістка Наталя Віргуш через поетичне слово розкриває асоціативний символізм квітів Т. Гордової, завдяки якому художниця «у древнє традиційне мистецтво внесла відтінки сьогодення» [5, с. 4]. Вона зазначає, що розписи Т. Гордової «ніби показують живий зв'язок народної творчості з глибинним світосприйняттям нашого сучасника» [5, с. 4]. Головною ідеєю Н. Віргуш постає теза, що твори Т. Гордової — «це картини-розповіді. Квіти — символи сьогодення» [5, с. 4]. Своєю чергою, Лідія Орел наголошує на асоціативності творів Тамари Гордової, адже «часто здається, що квітка — птах, а птах — то квітка» [35, с. 33].

Український письменник, журналіст Василь Захарченко так описує творчий процес художниці: «Кожна рисочка, кожен штришок влітається до композиційного задуму-вибуху, ідеї твору. Ці речі не можна вже назвати декоративним розписом. Це щось значно вище. Вони — монументальні. Несуть у собі велику духовну енергію, збуджують високі почуття і думки. Це — музика, пісня кольорів, яка, як і пісня, потребує слів, викликає народження щирого золота поезії» [19, с. 8]. В. Захарченко захоплюється поєднанням живопису і поезії у творчості художниці. Він наголошує на унікальності розписів, особливо серії «Тобі, з тобою і без тебе» (1996–2000), та зазначає, що «ці твори глибоко національні, українські, бо виростають із народного зародку, їхня генеза українська в кожній пісенній лінії, в поєднанні кольорів. Це погляд на світ, розуміння, відчуття світу, життя саме українські» [19, с. 8].

На серію розписів «Тобі, з тобою і без тебе» авторку надихнула поезія Людмили Тараненко — «Настане день і зникнуть тіні», «Свічу запалать, зрештою, зірки», «Ще солов'їні пісні золоті» тощо. У цій серії художниця працює над різними ликами (візуальними іпостасями) любові, над філософськими змістами любові і кохання. Серія видається найбільш музичною. Через тремтливі лінії і форми, що складаються до гармонійного ладу, декоративні розписи цієї серії набувають дивовижного хисту: робити зримим голос Душі.

Історик мистецтва Володимир Підгора присвячує свої статті символіці образів у творах майстрині та називає роботи Т. Гордової із серії «Тобі, з тобою і без тебе ...» (1996–2000) «новим синтетичним

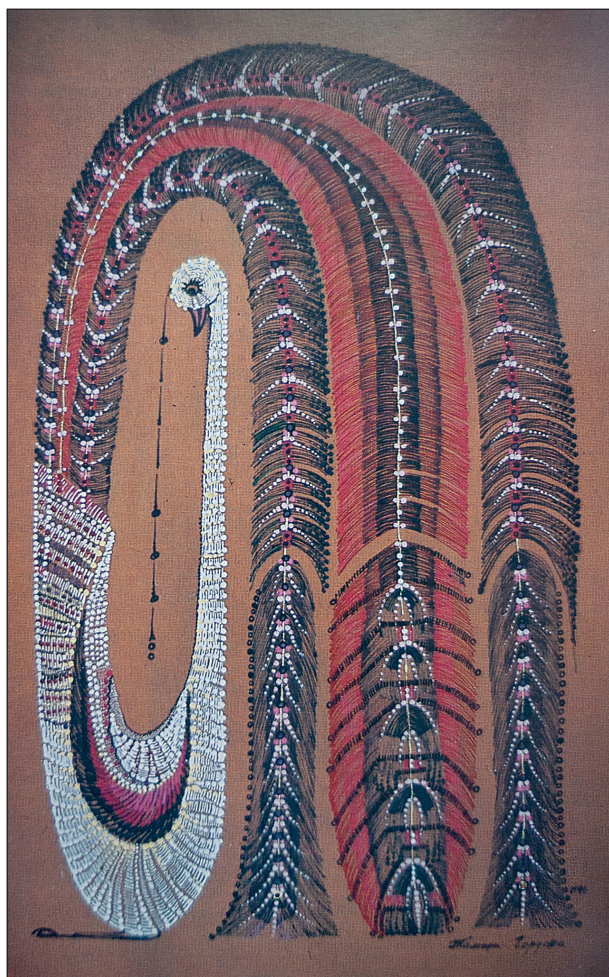
Іл. 8. Т. Гордова «А може це юність просто. Вже срібні справляє жнива» на поезію О. Лиценко, 1996 р. З фондової колекції ЧОХМ.

явищем у мистецтві». Він вказує, що більшість робіт композиційно «тяжіють до кола-круга». Таку композицію дослідник розглядає як солярний знак, «абсолютне попадання у форму». Він зауважує, що «павич і феєрверк, квітка і спіраль — ті образи, якими послуговується художник і поет, нанесені темперними фарбами на полотно, не пензлем, а пером — отже, графічно, отже, не плямами, а штрихами-променями, сонячно» [37, с. 22]. Концепт безкінечності «коло-круг закручується до безкінечності, як і образ равлика — це не лише образ сховку, змаління душевного, але й образ тієї безкінечності, яка, як і образ кола, є символом безкінечності життя, а отже, безсмертя кохання-любові» [37, с. 22].

У серії «Тобі, з тобою і без тебе» (1996–2000) щирі почуття любові передані через колір і сакральну геометрію образів, коли кожен елемент вивірено кропіткою роботою Душі. Роздивляння творів цієї серії гармонізує, вказує шлях думки, розкриває сюжет та почуття в усьому діапазоні.

Дослідниця Тетяна Куценко зазначає, що певна «зацикленість» сюжетів — птахи, квіти, рослинні орнаменти — викликали спротив, а інколи і категоричне заперечення звиклих до традиційності колег і критиків [29]. Вона вказує, що розписи Т. Гордової «в своїй основі сприймаються як картини-проповіді, картини-притчі, картини-одкровення, картини-заклики жити світлоносним почуттям любові й злагоди, тим, що рухає життя і є свідченням величчя людської душі, її безсмертя» [29].

Композиційну будову творів Т. Гордової аналізує Н. Недосеко [34]. Вона зазначає, що роботам Т. Гордової притаманні «яскраво виражені композиційні особливості побудови твору, а саме — збереження

Іл. 9. Т. Гордова «Птах у самотньому хвості», 1996 р. Із серії «Один рік кохання».

ритму та рівноваги» [34, с. 66]. Н. Недосеко вказує, що твори Т. Гордової «ритмічні і логічні, природно правдиві, рослинні елементи документально досконалі» [34, с. 66], а стилістика творів — «ритмічний кольоровий штрих» [34, с. 66]. На думку дослідниці, пластична мова — авторський винахід — при спогляданні створюють відчуття музичного ритму [34, с. 66].

Аналізуючи композиції розписів Т. Гордової, Н. Недосеко звертає увагу, що головні персонажі декоративно-орнаментальних розписів Т. Гордової завжди вмонтовані в певну геометричну систему (коло, трикутник) і створюють єдине ціле: «часто композиції симетричні, статичні, з яскраво вираженим композиційним центром, але є і динамічні підпорядковані діагоналі, є м'яко-округло-асиметричні» [34, с. 66]. Дослідниця робить висновок, що «досконале знання рослинного світу, побудови і пластики квітів, які стали символами в українській поезії, фольклорі — дуб, калина, волошка, верба, дозволили перетворити їх у "значиме", більше ніж природна краса, — в Образ» [34, с. 66].

Саме Н. Недосеко вперше обґрунтовує унікальність розписів Т. Гордової, наголошує, що їхня авторська стилістика не має аналогів в українському

декоративному мистецтві. Вона зауважує, що у розписах Т. Гордової відсутня замкнена симетрія, вони «дихають», «пульсують», «оживають» [34, с. 66]. Н. Недосеко пригадує, що творчість Т. Гордової в радянські часи не могли інтерпретувати в межах того-часного мистецтвознавства, тому часто на виставках виникало питання, до якого напряму її зарахувати, адже за багатством кольору — це живопис, за ритмікою штриха — графіка, за стилістикою узагальнення — монументальне мистецтво. Тому Н. Недосеко робить висновок, що «роботи Тамари Гордової знаходяться на межі традиційного народного образотворчого мистецтва та мистецтва дизайну, певного графічного символу, знаку» [34, с. 67]. Спираючись на досвід Н. Недосеко — майстра декоративно-монументальних композицій (в її творчому доробку численні розписи, gobelени), маємо наголосити, що у декоративних розписах Т. Гордової дійсно спостерігаємо не просто поєднання різних пластичних конструктів: народного-декоративного, графічного й живописного, а й, що головне, на їхній основі створення нової якості — унікального декоративного розпису, який Н. Недосеко через створення символу-знака цілком правомірно відносить до дизайну. Утім, маємо зазначити, що нова якість декоративних розписів Т. Гордової (як станкового, так і монументального їх втілення) не виходить за межі розпису, а збагачує, осучаснює його мову і зміст.

Можливо, варто наголосити і на живописності як емоційній складовій декоративних розписів Т. Гордової. Вважаємо, що саме емоційність відповідає особливостям сучасного світосприймання, де переплетення виразальних засобів у модусі одночасності сприяє прояву одного й того ж самого явища у різних іпостасях. Ціннісна настанова на розширення асоціативного символізму розкриває творчість Т. Гордової як межовий феномен у душі метамоделізму.

Особливістю розписів Т. Гордової є й те, що їхня візуалізована ідея завжди є ширшою за репрезентоване — усі її твори незримо поєднані певним спільним задумом. Як уже зазначалося, майстриня оформлює роботи в серії, над якими працює десятки років: серії розписів — «Квіти рідного краю» (1975–1984), «Один рік кохання» (1986–1993), «Тобі, з тобою і без тебе» (1996–2000); серія живописних натюрмортів «Селянські речі» (1999–2004). Маємо зазначити, що серію живописних натюрмортів ми не розглядаємо, оскільки — це інший творчий пошук художниці — спроба відійти від площинного декоративного розпису, що не входить до завдань нашого дослідження. Творчий шлях Т. Гордової є усвідомленим перетворенням візуальної мови, коли майстриня свідомо відходить від площинної гармонії, від квіткового ритму.

Висновки. Мистецтвознавча аналітика декоративного розпису Т. Гордової передбачає вивчення передумов появи у її творчості унікальних

образів-концептів, вкорінених у родинну традицію. Увагу звернено на спільне поле візуальних ідей та історико-культурні контексти їхнього виникнення (діяльність цвітнянської артлі), взаємодію національної образотворчої традиції з індивідуальним естетичним досвідом. У розкритті своєрідності візуально-пластичної мови Т. Гордової важливим стає звернення до витоків її творчості, яка має родинний характер, виходячи з того, що в Україні родинна творчість здавна розвивалася у первинних осередках та артліях. Адаже, напрацювання цвітнянської артлі, з якою пов'язана діяльність батьків художниці, є часткою національного декоративно-ужиткового мистецтва. Декоративний розпис Т. Гордової постає унікальною формою самовираження, що формувалася від символічного поля цвітнянської артлі, сповненої силою національного роду та індивідуального естетичного досвіду. З самого початку творчого становлення і до 2000-х років Т. Гордова працює саме в цьому напрямі: він був пов'язаний із пам'яттю роду. Це дає підстави говорити про головний і найдовший період у творчості художниці (остання чверть ХХ століття): родинний — декоративно-символічний. Творчість Т. Гордової постає явищем українського декоративного розпису і займає чільне місце в українському декоративному мистецтві останньої чверті ХХ сторіччя.

Образотворення Т. Гордової у вимірі українського декоративного розпису певною мірою розкриває діалог традиційної пластичної мови з новаціями. Сутність традиції у творчості Т. Гордової проявляється в унікальних образах-концептах, що зберігаються у часі та адаптуються до сучасності. Сучасний український декоративний розпис тримає тісний зв'язок із національними традиціями, колективними символами і образами. Тут новизна і оригінальність обумовлені формою виразу, що проявляється через поєднання різних пластичних підходів, і осучасненим архетипом, символом, знаком.

Іл. 10. Т. Гордова «Ночі мої — ночі плачу», 1998 р. На вірші Людмили Тараненко.

Образотворення Т. Гордової є втіленням осучасненого національного архетипу та розкривається крізь призму взаємодії різних виражальних засобів: поєднання декоративного (традиційне народне мистецтво, архетипні образи української культури), графічного (площинне тло, рисункова стилізація зображення, інструментарій), живописного (символічна мова кольорів, загальний колорит як образне вираження екзистенційних станів) та дизайнерського (знакове, емоційне візуальне повідомлення).

Декоративному розпису Т. Гордової притаманне унікальне самовираження через спільне мислення художника і поета, екзистенціали світовідчуття сучасної української жінки, у яких поєднано візуальний образ і поетичне слово.

Наразі творчість Т. Гордової виступає як межовий феномен у душі метамодернізму, коли одне й те саме явище може проявлятися у різних іпостасях за умов зміни ціннісної настанови та розширення асоціативного символізму. Переплетення різних виражальних засобів у творчості Т. Гордової розкривається у модусі одночасності, що є ознакою постсучасного світосприймання.

Література

1. Барви Черкашини. 40 років [Образотворчий матеріал] / упоряд. І. В. Фізер, Р. С. Кравчук. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2020. 109 с.
2. Басиста Н. Гордова Марина Мукіївна // Енциклопедія Сучасної України / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-31193>. (дата звернення: 08.02.2025).
3. Бондаренко Т. Гордовий Федір Петрович // Енциклопедія Сучасної України / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-31196> (дата звернення: 08.02.2025).
4. Вакуленко П. Тамара Гордова — художниця екстраординарна // Як тепер живе Україна / упоряд. Л. Тараненко, П. Вакуленко. Аделаїда: В-во Український інформаційний центр УГПА, 1995. С. 22–23.
5. Віргуш Н. Квіти-символи: [Нарис про черкаську художницю Т. Гордову] // Молодь Черкащини. 1981. 15 грудня.
6. Володіна І. Квітка Гордової: [Виставка черкаської художниці Т. Гордової] // Черкаський край. 1993. 27 листопада. С. 8.
7. Галат М. Диво-птиці Гордової [Творчість черкаської художниці] // Вісник Золотоніщини. 1997. 2 серпня. С. 11.
8. Герман Н. Виставка творів сім'ї Гордових: Вишивка, ткацтво, теракота, кераміка, розписи. Каталог. Черкаси: Облполіграфвидав, 1982. 16 с.
9. Гордова Т. Гордова Марина Мукіївна — художниця народного ткацтва (до 100-річчя від дня народження Марини Гордової) // Музейний альманах. Черкаський обласний художній музей; Упоряд. і редкол.: О. Гладун, О. Пушонкова. Черкаси: [видавець

- Чабаненко Ю. А], 2023/2024. Вип. 12–13. Наукові матеріали: статті, нариси, есе. С. 22–26.
10. Гордова Т. Декоративний розпис. Малярство, писанки. Київ: Bonamente, 2001. 43 с.
 11. Гордова Т. Квіти України: декор. розпис: комплект репрод. / авт. упоряд. А. Борщенко. Луганськ: [б. в.], 2005.
 12. Гордова Т. Кольори долі (до 20-річчя творчої діяльності). Черкаси: Поліграфія, 1996. 14 с.
 13. Гордова Т. Повоєнний період творчості майстра народної творчості Гордого Федора Петровича (1924–1982) // Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва: Збірник матеріалів VIII Всеукр. наук.-практ. конф., Черкаси, 18 січня 2023 р. / Упоряд. А. І. Полудень, Ф. А. Гонца. Черкаси: Видавець Третьяков О. М., 2023. С. 32–36.
 14. Гордова Т. Ранній період життя та творчості художника-кераміста Гордого Федора Петровича // Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва: Збірник матеріалів VII Всеукр. наук.-практ. конф., Черкаси, 23 квітня 2021 р. / Упоряд. А. І. Полудень, Ф. А. Гонца. Черкаси: Видавець Третьяков О. М., 2021. С. 56–58.
 15. Декоративне мистецтво України IX–XXI століть: стильові трансформації, художні інтерпретації, загальноєвропейський контекст / голов. ред. Г. Скрипник); НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2019. 652 с.
 16. Долгич Н. Птахи душі людської: [Черкас. худож. Т. Гордова] // Чернеча гора. 1996. № 2. С. 3.
 17. Жива традиція: майстри народного мистецтва Черкащини: [альбом] / Упоряд. О. В. Теліженко, Т. М. Теліженко; Автор вступ. ст. О. В. Теліженко. Черкаси: Бізнес-стиль, 2009. 238 с.
 18. Заболотна Г. Зачепити струну душі людської: [Про майстра народ. творчості Т. Гордову, жителя Черкас] // Молодь Черкащини, 1981, 15 грудня.
 19. Захарченко В. Дивосвіт Тамари Гордової // Гордова Тамара. Декоративний розпис. Малярство, писанки. Київ: Bonamente, 2001. С. 5–14.
 20. Ільченко М. Скажи мені, червоно руто... [Про художницю Т. Гордову] // Черкаська правда, 1988. 29 січня.
 21. Історія декоративного мистецтва України: У 5 т. / [голов. ред. Г. Скрипник] НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ: [ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України], 2016. Т. 5. 546 с.
 22. Кара-Васильєва Т. Сучасне українське мистецтвознавство: новий погляд, переосмислення та наукова координація // Вісник НАН України. 2014. № 8. С. 33–39.
 23. Кара-Васильєва Т., Чегусова З. А. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю». Київ: Либідь, 2005. 280 с.
 24. Клименко Н. Подих краси та гармонія кольору: у Каневі експонується ювілейна виставка Тамари Гордової // Черкаський край. 11 жовтня 2023 року. URL: <https://kray.net.ua/suspilstvo/podyh-kрасy-ta-garmoniya-koloru-u-kanevi-eksponuyetsya-yuvilejna-vystavka-tamary-gordovoyi/> (дата звернення: 08.02.2025).
 25. Кравченко І. Чигир-трава: [Про черкаську художницю Т. Гордову] // Молодь України. 1979. 11 лютого.
 26. Красовський І. Казковий світ Тамари Гордової: [Про художницю з м. Черкаси Т. Гордову] // Нова думка. 1990. № 73. С. 55.
 27. Кулініч А. Творчий досвід майстрів цвітнянських гончарних осередків у підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. URL: <https://cusu.edu.ua/ua/konferentsii-2014-2015-nr/2-mizhnarodna-internet-konferentsiya-2014/section-4-5-6/1280-tvorchij-dosvid-majstriv-cvitnyanskix-goncharnix-oseredkiv-u-pidgotovci-majbutnix-vchiteliv-obrazotvorchogo-mistectva> (дата звернення: 08.02.2025).
 28. Куценко Г. Писанки Тамари Гордової // Міжнародний з'їзд писанкарів. Київ: [б. в.], 1992/1993. С. 56–59.
 29. Куценко Т. Вічна загадка любові: [Творчість Т. Гордової] // Спільна справа. 1997. № 2. С. 39.
 30. Латанський С. Килимарниця Марина Гордова // НТЕ. 1987. № 1.
 31. Лимаренко О. Дивосвіт Тамари Гордової // Урядовий кур'єр. 2001. 1 вересня. С. 16.
 32. Мигаль О., Волчок О., Трусевич О. До вершин визнання (Про художницю Тамару Гордову) // Юний краєзнавець Черкащини [за ред. Т. М. Нераденко]. Черкаси, 2011. Чис. 1–3. С. 223–225.
 33. Нагребецька І. Вона творить як дихає: [Творчість Тамари Гордової, худож. з Черкас] // Урядовий кур'єр. 1998. 27 серпня. С. 24.
 34. Недосеко Н. Ритмо-симетрична структура побудови декоративних композицій Тамари Гордової // Музейний альманах. Наукові матеріали: статті, нариси, есе / Черкаський обласний художній музей; Упоряд. і редкол.: О. Гладун, О. Пушонкова. Черкаси: [видавець Чабаненко Ю. А], 2023/2024. Вип. 12–13. С. 65–67.
 35. Орел А. Дивограєм казковим Жар-птиця переносить в дитинство мене // Гордова Тамара. Декоративний розпис. Малярство, писанки. Київ: Bonamente, 2001. С. 30–33.
 36. Підгора В. Гордова Тамара Федорівна [біогр. довідка про худож. декор. розпису жителя м. Черкас] // Енциклопедія сучасної України. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. Т. 6. С. 249–250.
 37. Підгора В. Кохати кольором і словом: [Творча співпраця Т. Гордової і А. Тараненко «Тобі, з тобою і без тебе»] // Культура і життя. 1998. 4 листопада. С. 4.
 38. Підгора В. Прадавні символи любові: [З виставки черкас. худож. Т. Гордової] // Культура і життя. 2001. 1 грудня. С. 3.
 39. Тамара Гордова. THE Arts and Crafts of Ukraine / К-Галерея. ІНФОРПІНТ, 2011. С. 52–53.
 40. Тамара Гордова. Декоративний розпис. Каталог. Черкаси: Черкаське обласне управління у справах видавництва, поліграфії і книжкової торгівлі, 1976. 16 с.
 41. Тамара Гордова: Один рік кохання: Серія декор. розписів. 1996.
 42. Тараненко А. Квіти і птахи Тамари Гордової // Холодний Яр. Черкаси. 2004. Вип. 2. С. 263–267.
 43. Творчий діапазон Тамари Гордової. Книжково-ілюстративна виставка. Сайт Черкаської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Тараса Шевченка. 30 серпня 2023 року. URL: <http://new.library.ck.ua/index.php/korystuvachu/novyny/tvorchiy-diapazon-tamary-hordovoi-knyzhkovo-iliustrativna-vystavka>
 44. Титаренко А. Горді квіти Тамари Гордової: [Художниця з Черкас] // Голос України. 1992. 24 червня. С. 8.

45. Художники Шевченкового краю. Альбом / упор. І. Фізер. Черкаси: [б. в.], 2008. 176 с.
46. Художні перетворення і культурні видозміни в образотворчому та декоративному мистецтві України: колект. монографія / [Т. Кара-Васильєва та ін.; голов. ред. Ганна Скрипник; відп. ред. Тетяна Кара-Васильєва]; НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ: Вид-во ІМФЕ, 2021. 378 с.
47. Цвітне. Гончарство: Альбом-каталог / Авт.-упорядник Л. О. Кулініч. Кіровоград, КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. 36 с.
48. Чередниченко Л. Дзвенить у горах небо чисте: [Про творчість черкаської художниці Тамари Гордової] // Літературна Україна. 1979. 27 квітня.
49. Яковлева О. А талант її від батька-матері: [Про черкас. худож. Т. Ф. Гордову] // Урядовий кур'єр. 2007. 7 березня. С. 20.
50. Ящембська І. Роду славного козацького: [Художниця з Черкас Т. Ф. Гордова] // Друг читача. 1990. 9 серпня.

References

- Barvy Cherkashchyny. 40 rokiv* (2020). [Colors of Cherkashchyna. 40 years: Visual material]. In Fizer I. & S. Kravchuk R. (Eds.). Cherkasy: Vydavets Chabanenko Yu. A. [in Ukrainian].
- Basysta, N. (2006). Gordova Maryna Mukiyivna [Maryna Mukiyivna Gordova]. In *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from <https://esu.com.ua/article-31193> [in Ukrainian].
- Bondarenko, T. (2006). Hordovy Fedir Petrovych [Fedir Petrovych Hordovy]. In *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from <https://esu.com.ua/article-31196> [in Ukrainian].
- Cherednychenko, L. (1979, April 27). Dzvenyt u horakh nebo chyste: [Pro tvorchist cherkaskoi khudozhnytsi Tamary Hordovoi] [The pure sky rings in the mountains: About the work of Cherkasy artist Tamara Hordova]. *Literaturna Ukraina* [in Ukrainian].
- Fizer I. (Ed.). (2008). *Khudozhnyky Shevchenkovoho kraiu. Albom* [Artists of the Shevchenko land. Album.] Cherkasy: (n. p.) [in Ukrainian].
- Hordova, T. (2001). *Dekoratyvnyi rozpys. Maliarstvo, pysanky* [Decorative Painting. Artworks, Pysanky]. Kyiv: Bonamente [in Ukrainian].
- Hordova, T. (2023/2024). Hordova Maryna Mukiyivna—khudozhnytsia narodnoho tkatsva (do 100-richchia vid dnia narodzhennia Maryny Hordovoi) [Maryna Mukiyivna Gordova—Folk Weaving Artist (To the 100th Anniversary of Her Birth)]. In O. Hladun & O. Pushonkova (Eds.), *Muzeinyi almanakh*, (Issues 12–13, pp. 22–26). Cherkasy: Vydavets Chabanenko Yu. A. [in Ukrainian].
- Kara-Vasylieva T. (Ed.) (2021). *Khudozhni peretvorennia i kulturni vydominy v obrazotvorchomu ta dekorativnomu mystetstvi Ukrainy: Kolektyvna monohrafiia* [Artistic transformations and cultural changes in fine and decorative arts of Ukraine: A collective monograph]. Kyiv: Vyd-vo IMFE [in Ukrainian].
- Krasovskiy, I. (1990). *Kazkovyi svit Tamary Hordovoi: [Pro khudozhnytsiu z m. Cherkasy T. Hordovu]* [The fairytale world of Tamara Hordova: About the artist from Cherkasy]. *Nova dumka*, 73, 55 [in Ukrainian].
- Kulinich L. (Ed.) (2014). *Tsvitne. Honcharstvo: Albom-kataloh* [Tsvitne. Pottery: Album-catalogue] Kirovohrad: V. Vynnychenko Kirovohrad State Pedagogical University [in Ukrainian].
- Kulinich, L. (2025, February 8). *Tvorchiy dosvid maistriv tsvitnian-skykh honcharynykh oseredkiv u pidhotovtsi maibutnikh vchyteliv obrazotvorchoho mystetstva* [The creative experience of masters of Tsvitne pottery centers in training future art teachers]. Retrieved from https://cusu.edu.ua/ua/konferentsii-2014-2015-nr/2-mizhnarodna-internet-konferentsiya-2014/section-4-5-6/1280_tvorchij_dosvid_majstriv_cvitnyanskikh_goncharnix_oseredkiv_u_pidgotovci_majbutnix_vchiteliv_obrazotvorchoho_mistectva [in Ukrainian].
- Kutsenko, H. (1992/1993). Pysanky Tamary Hordovoi [Tamara Hordova's Easter eggs]. In *Mizhnarodnyi zyzd pysankariv* [International Congress of Easter Egg Artists] (pp. 56–59). Kyiv: (n.p.) [in Ukrainian].
- Kutsenko, T. (1997). Vichna zahadka liubovi: [Tvorchist T. Hordovoi] [The eternal mystery of love: On the art of T. Hordova]. *Spilna sprava*, 2, 39 [in Ukrainian].
- Latanskyi, S. (1987). Kylymarnytsia Maryna Hordova [The tapestry weaver Maryna Hordova]. *NTE*, 1 [in Ukrainian].
- Lymarenko, O. (2001, September 1). Dyvosvit Tamary Hordovoi [The magical world of Tamara Hordova]. *Uriadovyi kurier*, 16 [in Ukrainian].

- Myhal, O., Volchok, O., & Trusevych, O. (2011). Do vershyn vyznania (Pro khudozhnytsiu Tamary Hordovu) [To the peak of recognition: About the artist Tamara Hordova]. In T.M. Neradenko (Ed.), *Yunyi kraieznavech Cherkashchyny* [The Young Local Historian of Cherkasy Region] (Nos. 1–3, pp. 223–225). Cherkasy: (n. p.) [in Ukrainian].
- Nahrebetska, I. (1998, August 27). *Vona tvoryt yak dykhaie: [Tvorchist Tamary Hordovoi, khudozh. z Cherkas]* [She creates as she breathes: The art of Tamara Hordova, artist from Cherkasy]. *Uriadovyi kurier*, 24 [in Ukrainian].
- Nedosieko, N. (2023/2024). Rytmo-symetrychna struktura pobudovy dekoratyvnykh kompozytsii Tamary Hordovoi [Rhythmic-symmetrical structure of Tamara Hordova's decorative compositions]. In O. Hladun & O. Pushonkova (Eds.), *Muzeinyi almanakh. Naukovi materialy: staty, narysy, ese* [Museum Almanac. Scientific materials: Articles, essays] (Vols. 12–13, pp. 65–67). Cherkasy: [Vydavets Chabanenko Yu. A.] [in Ukrainian].
- Orel, L. (2001). Dyvohraiem kazkovym Zhar-ptytsia perenosyt v dytnstvo mene [The Firebird in a fairytale play takes me back to childhood]. In *Hordova Tamara. Dekoratyvnyi rozpysh. Maliarstvo, pysanky* (pp. 30–33). Kyiv: Bonamente [in Ukrainian].
- Pidhora, V. (1998, November 4). Kokhaty kolorom i slovom: [Tvorchia spivpratsia T. Hordovoi i L. Taranenko "Tobi, z toboiu i bez tebe"] [To love with color and word: The artistic collaboration of T. Hordova and L. Taranenko "To you, with you, and without you"]. *Kultura i zhyttia*, 4 [in Ukrainian].
- Pidhora, V. (2001, December 1). Pradavni symvoly liubovi: [Z vystavky cherkaskoi khudozhnytsi T. Hordovoi] [Ancient symbols of love: From an exhibition by Cherkasy artist T. Hordova]. *Kultura i zhyttia*, 3 [in Ukrainian].
- Pidhora, V. (2006). Hordova Tamara Fedorivna [Biografichna dovidka pro khudozhnytsiu dekoratyvnoho rozpyshu, zhytylku m. Cherkas] [Tamara Fedorivna Hordova: Biographical note about a decorative painting artist from Cherkasy]. In *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy* (Vol. 6, pp. 249–250). Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Tamara Hordova. Dekoratyvnyi rozpysh. Kataloh* (1976). [Tamara Hordova. Decorative painting. Catalogue]. Cherkasy: Cherkaske oblasne upravlinnia u spravakh vydavnytstv, polihrafii i knyzhkovoi torhivli [in Ukrainian].
- Tamara Hordova. The arts and crafts of Ukrain.* (2011). K-Halereia, InfoPrint, 52–53 [in Ukrainian].
- Tamara Hordova: Odyn rik kokhannia: Seriia dekoratyvnykh rozpisiv* (1996). [Tamara Hordova: One year of love: A series of decorative paintings] [in Ukrainian].
- Taranenko, L. (2004). *Kvity i ptakhy Tamary Hordovoi* [The flowers and birds of Tamara Hordova]. *Kholodnyi Yar*, 2, 263–267 [in Ukrainian].
- Tvorchyi diapazon Tamary Hordovoi. Knzhkovo-iliustratyvna vystavka* (2023, August 30). [The creative range of Tamara Hordova. Book-illustrative exhibition]. Website of Taras Shevchenko Cherkasy Regional Universal Scientific Library. Retrieved from <http://new.library.ck.ua/index.php/korystuvachu/novyny/tvorchyi-diapazon-tamary-hordovoi-knyzhkovo-iliustratyvna-vystavka> [in Ukrainian].
- Tytarenko, L. (1992, June 24). Hordi kvity Tamary Hordovoi: [Khudozhnytsia z Cherkas] [The proud flowers of Tamara Hordova: Artist from Cherkasy]. *Holos Ukrainy*, 8 [in Ukrainian].
- Vakulenko, P. (1995). Tamara Hordova—khudozhnytsia ekstraordynarna [Tamara Hordova, an extraordinary artist]. In L. Taranenko & P. Vakulenko (Eds.), *Yak teper zhyve Ukraina* (pp. 22–23). Adelaide: V-vo Ukrainskyi informatsiyni tsentr UHPA [in Ukrainian].
- Virhush, N. (1981, December 15). Kvity-symvoly: [Narys pro Cherkasku khudozhnytsiu T. Hordovu]. *Molod Cherkashchyny* [in Ukrainian].
- Volodina, I. (1993, November 27). Kvitka Hordovoi [Hordova's Flower: An exhibition of the Cherkasy artist T. Hordova]. *Cherkaskyi krai*, 8 [in Ukrainian].
- Halat, M. (1997, August 2). Dyvo-ptytsi Hordovoi [Miracle Birds of Hordova: On the work of the Cherkasy artist]. *Visnyk Zolotonishchyny*, 11 [in Ukrainian].

- Herman, N. (1982). *Vystavka tvoriv sim'i Hordovykh: Vyshyvka, tkatstvo, terakota, keramika, rozpysy. Kataloh* [Exhibition of Works by the Hordovyi Family: Embroidery, Weaving, Terracotta, Ceramics, Paintings. Catalogue]. Cherkasy: Oblpolihrafvydav [in Ukrainian].
- Yakovleva, O. (2007, March 7). A talant yii vid batka-materi: [Pro cherkasku khudozhnytsiu T. F. Hordovu] [And her talent is from her father and mother: About Cherkasy artist T. F. Hordova]. *Uriadovyi kurier*, 20 [in Ukrainian].
- Yashchembska, I. (1990, August 9). Rodu slavnoho kozatskoho: [Khudozhnytsia z Cherkas T. F. Hordova] [Of the glorious Cossack lineage: Artist from Cherkasy T. F. Hordova]. *Druh chytacha* [in Ukrainian].

Hladun O., Pushonkova O.

The Art of Tamara Hordova: Synthesis of Traditional Decorative Painting and Author's Plastic Innovations

Abstract. This paper aims to introduce into academic discourse a new artistic figure—Cherkasy-based artist Tamara Hordova—by exploring the distinctive features of her work and tracing her creative journey from the Tsvitne artel to the development of her unique poetics. A key objective is to collect and systematize information about Hordova's oeuvre from diverse sources, including materials from the Soviet era.

The research methodology integrates general theoretical methods (analysis, synthesis, comparison, and theoretical generalization) with specialized approaches such as biographical and iconographic analysis, as well as cultural, axiological, and art historical methods.

The scientific novelty of the study is in the systematic analysis of Tamara Hordova's artistic language, particularly the interplay of decorative, graphic, pictorial, and design techniques—seen as a synthesis of traditional decorative painting and contemporary plastic innovations. The most comprehensive bibliographic index of publications on Hordova's work is also presented.

The study concludes that an art historical examination of Hordova's style necessitates an exploration of the origins of her distinctive image-concepts, which are deeply rooted in family tradition. The formation of a shared visual lexicon and the historical-cultural contexts of its emergence (e.g., the Tsvitne artel), as well as the fusion of national decorative traditions with individual aesthetic experience, are shown to be essential. Hordova's work is grounded in the archetypes and symbols of national culture, which she transforms into a sign-symbolic universe through graphic design and painterly expression. Notably, her practice is marked by a unique form of self-expression that blends the sensibilities of both artist and poet, reflecting the existential worldview of the contemporary Ukrainian woman.

Keywords: decorative painting, visual and plastic language, means of expression, family art.

Стаття надійшла до редакції 26.03.2025